

“No es pot obeir alhora Déu i Mammon”

Paolo Flores d'Arcais (Cervignano del Friuli, 1944) és un dels pensadors més lúcids del panorama filosòfic contemporani. Allà on aboca les seues opinions sobre el papa i el paper de l'Església Catòlica en una societat com l'actual –que, a parer seu, ha de ser laica per a poder ser democràtica– fa coïssor.

Fundador i director de la revista *MicroMega*, una de les revistes de pensament de referència a Europa, va ser convidat a València per pronunciar la conferència inaugural dels 37ens premis Octubre; al capdavant, una de les més concorregudes. Quan parla, en un to baix, pausat, polidíssim, sembla mentida que allò que diu pugua fer trontollar els fonaments del Vaticà.

—És difícil de mantenir un discurs basat en el laïcisme en un país com Itàlia, on l'Església Catòlica està literalment engranada?

—No, realment no. A Itàlia encara tenim marge per a la llibertat d'expressió. És cert que l'espai deixat a les posicions laiques coherents és molt reduït, sobretot en mitjans de comunicació com la televisió. Encara que també a la premsa escrita, als grans diaris de referència, sempre es reserva un espai als punts de vista clericals. Per exemple, a les pàgines de cultura d'*Il Corriere della Sera*, que té una àmplia tradició liberal, avui dia es poden trobar un seguit d'articles que atorguen validesa i fan apologia dels miracles del pare Pio [da Pietrelcina], un sant modern, i coses per l'estil que fa deu anys era impossible de concebre dins la secció de cultura d'un diari.

—Per què hi ha hagut aquesta involució?

—Per l'existència d'un arrelat sentiment filoclerical a l'*establishment*, especialment a l'àmbit de la política. No sols el govern, també bona part de l'oposició, té por de fer crítica de

l'Església Catòlica. Un exemple que no em canse de posar és la presència a la cerimònia de canonització d'Escrivà de Balaguer, fundador de l'Opus Dei, del qui llavors era president dels Demòcrates d'Esquerra, Massimo d'Alema. La política i els mitjans de comunicació són obertament clericals. La televisió no es cansa mai de parlar de miracles, del papa, del pare Pio, que és una presència constant a les pantalles italianes, amb les verges, etc. És una cosa impressionant. El problema és que hi ha molta gent que no té el valor d'oposar-s'hi i això propicia un clima culturalment obscurantista. Naturalment, també queda lloc per a la crítica laica.

—Com ara la revista *MicroMega*?

—Bé, cal matisar que tot i que *MicroMega* gaudeix de predicament, al capdavant és una publicació pensada per a l'elit. No és una revista orientada al gran públic. No ens enganyem: qui té el poder de determinar les opinions, al final, és la televisió.

—Creieu que l'Església Catòlica pot constituir una amenaça per a la democràcia?

—Realment no, perquè, de fet, l'Església no és pas menys contrària a la democràcia ara que en el passat. L'Església catòlica sempre ha estat adversària de la democràcia i del liberalisme, des d'abans, fins i tot, del Risorgimento. Era contrària als liberals que impulsaren la unificació d'Itàlia; va excomunicar tots els grans personatges que hi havien pres part, els grans pares de la pàtria de l'època noucentista. La unitat d'Itàlia es consuma amb la in-

terrupció temporal del poder del papa, en ocupar els territoris pontificis els soldats *bersaglieri*, gràcies a la bretxa de la Porta Pia. L'Església va romandre hostil a l'estat italià d'aleshores fins a l'arribada del feixisme, règim al qual va donar suport malgrat ser el responsable de la destrucció de la democràcia liberal. En acabar la dictadura de Mussolini, l'Església va acceptar, tot i que només parcialment, la democràcia. En el famós discurs radiofònic del papa Pius XII, un cop acabada la Segona Guerra Mundial, va dir que tolerava la democràcia sols si era imbuïda de contingut cristià, si obeïa els punts de vista del Vaticà. L'únic període durant el qual l'Església ha acceptat lleialment l'esperit i les regles democràtiques ha estat el del Concili Vaticà II.

—Això vol dir que ara ha adoptat novament una posició intransigent cap a l'estat democràtic?

—Tant amb Wojtyła com amb Ratzinger, que són els dos primers papes no nascuts a Itàlia en un grapat de segles, s'ha creat una situació paradoxal. El papa, en tant que cap de l'Església, no s'immisceix directament en política, però la Conferència Episcopal sempre ha ficat cullerada en la política italiana. I no ho ha fet per mitjà d'un partit, com podria ser la Democràcia Cristiana, sinó exercint una influència notabilíssima en totes les formacions. La Conferència Episcopal italiana avui és més poderosa, fins i tot, que a l'època de predomini de la Democràcia Cristiana. Es produeix una circumstància, si més no, contradictòria, perquè el nombre de catòlics practicants no para de disminuir. De regió en regió, el percentatge varia, però les dades proporcionades per la Conferència Episcopal el situen a l'entorn del 10% del total de la població.

—Per què pensem que els governs encara consenten la ingerència de l'Església en els seus afers?

—El govern, per motius d'oportunisme i part de l'*establishment* perquè la tradició catòlica conservadora sempre ha estat un component de la política de centre i de dreta. És curiós perquè aquestes actituds clericals són defensa-

FRATIS I CAMPS

des, majoritàriament, per un govern que compta, entre els màxims exponents, amb divorciats, pares solters, etc. És a dir, que tots són partidaris de la política clerical, però alhora es regeixen per valors consumistes i tampoc no són coherents en el seu comportament sexual. Hi ha una frase de l'Evangelí que diu "No es pot obeir alhora Déu i Mammon" [poder que representa els diners i la corrupció]. Aquest govern tracta de conciliar-los tots dos d'una manera hipòcrita. Però la població no comparteix aquesta visió. Quan es publiquen sondatges sobre qüestions específiques, com ara l'avortament, es demostra que la major part de la gent és favorable a la llibertat de les dones per a decidir. La immensa majoria dels italians és contrària a la interferència de l'Església en la vida política. El papa mateix va reconèixer en un discurs que ni tan sols aquest 10% de catòlics practicants obeeix les directrius de l'Església en matèria de moralitat sexual. Ja no es considera pecat tenir relacions prematrimonials o

prendre anticonceptius. Són coses que ja no es contenen en confessió.

—És possible que, entestada com està a defensar les tesis més retrògrades, l'Església pugui donar en un futur papes més radicals que Ratzinger?

—És una pregunta que sols un profeta podria respondre.

—Però, així i tot, sembla haver-hi un revifament de la religió...

—A Itàlia, es pot constatar un ressorgiment de diverses expressions lligades a la religió amb un caràcter ben divers, com el protestantisme pentecostal, els Testimonis de Jehovà o una mena de religiositat genèrica de tipus oriental... Però en realitat, són fenòmens que marxen en paral·lel amb la secularització, cada vegada més estesa, dels costums de la gent. El fenomen clerical a Itàlia no afecta tant la població com els polítics.

—En definitiva, es poden conjuminar religió i modernitat?

—Tot depèn de la mena religió, de la

manera d'entendre la fe. El catolicisme de Pau VI i del Concili Vaticà II era perfectament compatible amb la democràcia liberal. Bona part del protestantisme també ho és. La teologia de l'alliberament als països llatinoamericans ha estat un instrument de lluita a favor de la democràcia i de la llibertat contra de l'opressió. En canvi, el catolicisme que propugna Ratzinger sempre ha estat en conflicte amb la democràcia. No es poden fer generalitzacions en aquest sentit. Fernando Savater parla de la *islamització* de l'Església Catòlica i hi estic d'acord. Hi ha una clara tendència al fonamentalisme que xoca contínuament contra els principis bàsics de la democràcia. Com passa, de fet, amb qualsevol fonamentalisme religiós, siga tou o dur, car tots consideren que la llei civil s'ha de modelar a partir de la llei divina. Això és incompatible amb un règim democràtic, on la laïcitat és un supòsit inherent i una necessitat.

Cristina Simón